

Checklista för kreatörer

I en tid där digitala verktyg, AI och nya affärsmodeller snabbt förändrar hur vi skapar och sprider kreativa verk har juridiska frågor blivit mer aktuella än någonsin.

Checklista för kreatörer

I en tid där digitala verktyg, AI och nya affärsmodeller snabbt förändrar hur vi skapar och sprider kreativa verk har juridiska frågor blivit mer aktuella än någonsin.

Här följer några enkla, men likväl viktiga, steg som kan hjälpa dig såsom kreatör att förstå viktiga aspekter att ha i åtanke och reflektera över när du skriver eller granskar avtal med uppdragsgivare eller samarbetspartners.

Vi ser denna checklista som ett verktyg för att minska avståndet mellan de aktörer som har, respektive de som saknar, ekonomiska resurser i förhandlingar, och som ett steg mot att säkerställa att alla, oavsett ekonomiska förutsättningar kan skydda sina rättigheter. Vi vill dock betona att denna checklista inte utgör eller ersätter legal rådgivning även om det är en hjälp på vägen. Har du en specifik fråga avseende någon av punkterna är du välkommen att kontakta oss så stöttar vi dig vidare.

Lycka till så länge!

Morris Law.

Innehåll

Läs mer utförligt om varje punkt i checklistan längre ner i dokumentet.

01. Avtal

- Värdesätt dina avtal och ta god tid på dig med att skriva eller granska dessa.

02. Skapandet av immateriella rättigheter

- Säkerställ att du och ditt företag har införskaffat alla rättigheter innan du låter en samarbetspartner få en nyttjanderätt.

03. Nyttjandet av immateriella rättigheter

- Överväg vilka rättigheter du önskar dela och specificera detta noggrant och detaljerat.

04. Överlåtelse av immateriella rättigheter

- Överväg vilka rättigheter du önskar överlåta och specificera även detta noggrant och detaljerat för att undvika missförstånd.

05. Integritet

- Om ditt verk inkluderar personuppgifter, säkerställ att avtalet anger hur person-uppgifter får behandlas, både i relation till det specifika verket som avtalet omfattar och i ett bredare perspektiv

06. Ersättning

- Tydliggör hur och när ersättningen ska utgå.

Innehåll forts.

Läs mer utförligt om varje punkt i checklistan längre ner i dokumentet.

07. Marknadsföring

- Säkerställ att du har ett inflytande över var marknadsföringen får ske samt hur den ska ske. Och om du använder influencers, var noga med att reklammarkera och införskaffa alla rättigheter för aktuell marknadsföring.

08. Användning av AI

- Ska du tillåta att din producent, leverantör eller annan samarbetspartner använder AI? Om ja ange hur denna användning får ske.

09. Konsekvenser vid avtalsbrott

- Inkludera välavvägda konsekvenser vid avtalsbrott ifall din producent, leverantör eller annan samarbetspartner inte följer avtalet.

10. Lagval

- Säkerställ att avtalet lyder under svensk lag.

11. Tvistlösning

- Inkludera en tvistlösningsklausul för eventuella tvister, d.v.s. om tvisten ska hanteras i en allmän domstol eller i ett skiljedomsförfarande. Överväg även ifall valet av tvistlösning ska kombineras med ett medlingskrav.

01.

Avtal – är de så viktiga?

Korta svaret är ja. Se alla avtal som värdeskapande diamanter som behöver poleras och finslipas! Oavsett om avtalen är gentemot en producent, leverantör eller annan samarbetspartner. Om du en dag ska ta in investerare eller sälja ditt företag eller verk kommer utformningen av avtalen att spela en viktig roll i värderingen av dessa. Stressa därför inte med att skriva eller granska dina avtal.

02.

Skapandet av immateriella rättigheter

I många företag utgör de immateriella rättigheterna (exempelvis skapad mjukvara, musik, design etc.) en betydande del av ditt företags värde och framtida potential, snarare än dess omsättning eller andra traditionella finansiella nyckeltal. För investerare och affärspartners är det av yttersta vikt att säkerställa att dessa immateriella rättigheter faktiskt tillhör företaget och inte enskilda anställda eller externa konsulter.

Vissa typer av immateriella rättigheter överförs inte automatiskt till arbetsgivaren eller uppdragsgivaren. För att undvika osäkerhet och framtida konflikter är det därför viktigt att alla som bidrar till skapandet av immateriella värden inom företaget, inklusive dig själv, undertecknar avtal som uttryckligen överför dessa rättigheter till ditt företag. För dig själv och anställda bör detta regleras i anställningsavtalet genom en klausul om överföring av immateriella rättigheter till ditt företag. När det gäller externa konsulter, bör motsvarande bestämmelser inkluderas i deras uppdragsavtal. Se mer information nedan om hur sådana bestämmelser bör utformas.

03.

Nyttjanderätt till immateriella rättigheter

Om du önskar dela med dig av dina immateriella rättigheter eller ditt verk (dvs. skapad mjukvara, musik, design etc.) med producenter, leverantörer eller andra samarbetspartners, oavsett anledning, är det avgörande att noggrant överväga och specificera hur delningen ska gå till och hur respektive mottagare får använda/nyttja ditt verk.

Trots att upphovsrättsliga principer (som många gånger är den aktuella lagstiftningen) ger viss vägledning kring överlåtelse av nyttjanderättigheter, är det ändå viktigt att tydligt definiera hur, var och i vilket syfte en mottagare får använda ditt verk. En välformulerad skrivning, kombinerad med klara konsekvenser vid avtalsbrott, ger dig bättre trygghet mot oönskad hantering av dina verk. Inled därför med att analysera hur du själv önskar att producenten, leverantören eller annan samarbetspartners nyttjanderätt ska se ut. Specificera eller justera i avtalet så att det framgår inom vilka geografiska områden, via vilka tekniska medier och på vilket sätt mottagaren får använda verket. Överväg noga om mottagaren ska ha rätt att modifiera verket, till exempel genom AI-teknik, eller integrera det och kombinera med andra verk.

Ta ställning till möjligheten för mottagaren att överlåta nyttjanderätten till tredje part (så kallad vidarelicensiering) och klargör om mottagaren ska ha rätt att offentliggöra verket och om mottagarens nyttjanderätt ska vara exklusiv eller icke-exklusiv. I vissa situationer kanske du som upphovsman vill kunna hindra användning, exempelvis i sammanhang som du inte ställer dig bakom etc. Hur nyttjanderätten ser ut blir också en central del i prissättning och ersättningsmodellen, dvs. om du ska få licensintäkter och royalties samt hur dessa ska beräknas.

Slutligen, ta ställning till nyttjanderättens status vid avtalets upphörande.

04.

Överlåtelse av immateriella rättigheter

Om avtalet ska inkludera en överlåtelse av rättigheter bör du säkerställa att avtalet tydligt anger vilken typ av överlåtelse som avses. Handlar det om en begränsad överlåtelse av nyttjanderätter eller en fullständig och oåterkallelig överlåtelse av samtliga rättigheter till verket? Avtalets formulering är avgörande för denna distinktion. En allmän formulering som "alla rättigheter avseende verket övergår" kan vara otillräcklig för att förstå vad parterna avser. Klausulen måste därför detaljerat och tydligt specificera vilka rättigheter som överförs och under vilka omständigheter detta sker.

I sammanhanget är det viktigt att notera att de så kallade ideella rättigheterna inte omfattas av överlåtelsen. Dessa rättigheter kan inte överlåtas även om du, genom avtal, skulle kunna avstå från att hävda dessa rättigheter. Ideella rättigheter inkluderar bland annat din rätt såsom upphovsman att bli namngiven i samband med verket. I praktiken innebär detta att även om du överlåtit dina rättigheter till ett verk så har du rätt att bli namngiven om ni inte i avtalet uttryckligen avtalat om att du eftergivit den rätten.

05.

Integritet

Värdefulla tillgångar eller verk kan i många fall inte skyddas fullt ut av lagstiftningen kring immateriella rättigheter. Orsakerna varierar beroende på verkets art och aktuell jurisdiktion. I sådana situationer är det nödvändigt att noggrant överväga alternativa legala eller praktiska lösningar som kan erbjuda motsvarande skydd för verket. Om verket exempelvis innehåller personuppgifter, kan kompletterande integritetsrättsliga verktyg användas för att stärka skyddet. Enligt GDPR definieras personuppgifter som all information som direkt eller indirekt kan kopplas till en levande fysisk person. Detta inkluderar bland annat teckningar, fotografier och filmer där människor avbildas. Även ljudinspelningar kan utgöra personuppgifter om en specifik människa kan identifieras genom rösten.

Mot bakgrund av detta bör avtalet innehålla en detaljerad beskrivning av hur personuppgifter får behandlas, både i relation till det specifika verket som avtalet omfattar och i ett bredare perspektiv.

06.

Ersättning

Granska noggrant ersättningen som avtalats och bedöm om den är skälig i förhållande till de rättigheter som överläts eller upplåts till mottagaren av ditt verk. Om avtalet inkluderar ett fast pris per såld enhet av verket, och därmed inte innehåller en procentuell ersättning baserad på mottagarens intäkter, överväg att införa en indexeringsklausul för att säkerställa att ersättningen följer den ekonomiska utvecklingen. Specificera även ersättningens varaktighet samt villkoren för dess fortsättning eller upphörande vid avtalets slut.

Vi vill även nämna de nyligen införda bestämmelserna i upphovsrättslagen som trädde i kraft den 1 januari 2023. Dessa anger att ersättningen, vid överlåtelse av ett verk, ska vara skälig. Om du har ingått ett avtal där du anser att ersättningen är oproportionerligt låg i relation till mottagarens intäkter från verkets nyttjande, har du rätt att begära ytterligare skälig ersättning. Denna rättighet gäller retroaktivt för avtal ingångna från och med 1 januari 2003.

07.

Marknadsföring

Oavsett inriktning på ditt företag eller verk är marknadsföringen sannolikt avgörande för din och verkets framgång. Det finns dock flera viktiga aspekter att beakta även här. När du ger andra tillstånd att marknadsföra dig och dina verk, är det här viktigt att tydligt specificera i avtalet hur, var och när sådan marknadsföring får ske. Överväg att inkludera en rätt att förhandsgranska material innan publicering, samt möjligheten att avböja viss marknadsföring.

I sammanhanget kan det även vara bra att känna till att om ditt namn eller bild används i reklamen krävs ett särskilt godkännande enligt Lagen om namn och bild i reklam. Utan sådant godkännande har du rätt till skälig ersättning för utnyttjandet. Härutöver krävs att tillämplig personuppgiftslagstiftning följs om du som person kan identifieras i marknadsföringen, detta gäller oavsett om det är ditt namn eller bild som syns eller något helt annat som gör att du kan identifieras.

Vid användning av sociala medier eller anlitande av influencers för marknadsföring, är det dessutom viktigt att komma ihåg att tydligt markera när inlägg är betald reklam och att alla övriga rättigheter säkrats. Exempelvis om ditt verk ska marknadsföras tillsammans med en låt så krävs det att du eller den anlitade influencern har erhållit ett tillstånd för att använda låten på tillämpligt sätt. Både konsumentombudsmannen och reklamombudsmannen har varit flitiga med att bevaka att marknadsföring via influencers följer gällande rätt.

08.

Användning av artificiell intelligens (AI)

I takt med att artificiell intelligens (AI) blir alltmer integrerad i affärsprocesser, är det även avgörande att noga överväga hur dina verk kan komma att användas ihop med AI-teknologi. Fundera därför om dina verk ska få användas för att träna mottagarens AI-system? Kommer du tillåta att mottagaren vidareutvecklar dina verk med hjälp av AI? Dessa överväganden är delvis kopplade till de rättigheter du överlåter eller upplåter, men har även fristående aspekter. Det är därför viktigt att grundligt analysera olika scenarier där AI kan påverka dina verk och tydligt specificera hur mottagaren får använda dem i kombination med AI-teknologi.

I sammanhanget kan vi även nämna att upphovsrättslagen innehåller vissa undantag som tillåter kommersiella aktörer att framställa kopior av ditt verk för text- och datautvinning. Text- och datautvinning innebär användning av automatiserad teknik för att analysera digitalt text- och datamaterial i syfte att generera information. Detta undantag kallas ibland lite slarvigt för "undantaget för AI-träning". Oavsett, vad undantaget kallas är det viktigt att notera att undantaget endast gäller om den som önskar framställa kopior för text- och datautvinning har laglig tillgång till verket. Överväg därför om ditt verk finns tillgängligt i publika databaser och om dessa databaser har några restriktioner mot sådan användning.

Kontrollera även om du själv har reserverat rätten att framställa kopior av ditt verk för text- och datautvinningsändamål i ditt avtal med diverse leverantörer till eventuella databaser som innehåller ditt verk.

09.

Konsekvenser vid avtalsbrott

Vad ska hända om mottagaren av ditt verk bryter mot avtalet? Tydliggör vilka konsekvenser du önskar. Några exempel kan vara att:

- Mottagaren omgående ska avbryta all användning av verket, inklusive distribution, publicering och visning eller annan nyttjanderätt som mottagaren fått under avtalet.
- Du ska ha rätt att kräva ersättning för alla förluster orsakade av avtalsbrottet, såsom utebliven inkomst och eventuell skada på anseendet. Normalt brukar annars så kallade indirekta skador och förluster undantas.
- Ett förbestämt belopp (vite) ska betalas av mottagaren vid avtalsbrott som avskräckande åtgärd och för att säkerställa kompensation för eventuella skador.
- Du ska ha rätt att granska mottagarens användning av verket vid misstanke om avtalsbrott för att fastställa överträdelsens omfattning och förhindra ytterligare missbruk.

10.

Lagval

Säkerställ att avtalet lyder under svensk lag. Ett svenskt lagval innebär att avtalet tolkas och tillämpas i enlighet med svensk lagstiftning, vilket ger dig en bättre grund och förståelse för dina rättigheter och skyldigheter.

11.

Tvistlösning

Tydliggör hur eventuella tvister ska hanteras, dvs ange om ni önskar lösa tvister genom skiljedomsförfarande eller i allmän domstol. Skiljeförfarande är ofta att föredra vid internationella relationer och processen är ofta snabbare än i allmän domstol. Härutöver kan parterna vanligtvis hålla tvisten konfidentiell.

Å andra sidan medför skiljeförfaranden oftast högre kostnader jämfört med en domstolsprocess. Om du har begränsade ekonomiska resurser kan du även överväga att inkludera medling som ett första steg. Medling kan vara en kostnads-effektiv metod för att lösa tvister innan ni går vidare till mer formella processer som skiljedomsförfarande eller allmän domstol.

Kontakt

Om du har frågor eller behov av hjälp är du varmt välkommen att kontaka någon av våra experter på området.

**Siri
Mårtensson Hjälmborg**

PARTNER

SIRI.MARTENSSON@MORRISLAW.SE

+46 (0)701 60 39 53

**Karin
Odkrans**

SENIOR ASSOCIATE

KARIN.ODKRANS@MORRISLAW.SE

+46 (0)708 83 73 46

